

Libya 2014

Bilal Yıldırım

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi]

Özet

Bu makale, 2014 yılı içerisinde Libya'da yaşanan gelişmeleri ele almakta ve bu gelişmeleri Siyasi İstikrarsızlık ve Güvenlik Problemi, Petrol ve Hükümet Kriz(ler)i ve Çatışmalar ve Genel Seçim: (Olmayan) Otoritenin Parçalanışı adlı üç başlık altında analiz etmektedir. Bu amaçla, özellikle bağımsız haber kaynaklarında çıkıp ülke içi ve bölgesel dinamikleri konu edinen haberlerden yararlanılmıştır. Netice itibarıyla, yukarıda değinilen üç bağlam içerisinde gerçekleşen olaylar, neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirilmekte ve Libya siyasetini anlamaya yönelik ülke içi ve yapısal unsurlar tespit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi | Seçim | Anayasa | İstikrar | Milis | Çatışma

Libya 2014

Abstract

This article discusses the developments appeared in Libya throughout 2014 and analyses these developments with three sub-titles named as Political Instability and Security Problem, Oil and Government Crisis, Conflicts and General Elections: Distortion of (Non-Exist) Authority. The study, with this aim, benefits from the news which raises the domestic and regional dynamics and especially from independent media sources. As a result, events happened in above mentioned contexts are examined in a causality relation and domestic and structural elements which lead to understand the policy of the Libya are identified.

Keywords: Democracy | Election | Constitution | Stability | Militia | Conflict

Giriş

Arap Uyanışı'ndan etkilenen Libya'da 42 yıllık Muammer Kaddafi dönemi, 17 Şubat 2011'de Fethi Tarbel isimli insan hakları savunucusunun tutuklanması ile başlayan süreçte NATO destekli operasyon sayesinde sona ererken, Libya geçici yönetimi, 23 Ekim 2011'de Bingazi'de yeni devletin kurulduğunu ilan etmiştir. Lakin geçen süre içinde Libya, Arap Uyanışı sürecinde aradığı istikrarı bir türlü bulamadı. Bu durumun başlıca nedenleri arasında; demokratik yönetim kurumlarının tesis edilip demokratik bir yönetim anlayışının tam olarak oluşturulamaması, toplumun farklı kesimleri arasındaki güven problemi, ekonomik kaynaklardan elde edilen gelirin paylaşımı sorunu, otorite boşluğundan kaynaklanan alanın istismar edilmesi ve böylece otoriteyi sağlamanın giderek daha da zorlaşması gibi hususlar sayılabilir.

Ayrıca, Arap Uyanışı sonrasında aktör konumuna yükselen çeşitli İslami oluşumların güçlü varlığı, Batı'nın bu oluşumlar arasındaki farkı görememesi ve Arap Uyanışı sürecinde otoriteleri sarsılan ve varlıkları tehdit altına giren Ortadoğu'nun birtakım rejimlerinin Batı'nın bu yanlış algılamasını manipüle edebilen müdahaleleri Libya'daki istikrarsızlığı etkileyen unsurlar arasında yerini almaktadır. Dış aktörlerin dolaylı müdahaleleri sonucu istikrarsızlık ortamı daha da perçinlenen ve bununla bağlantılı olarak içeride siyasi uzlaşmayı sağlayamayan Libya'da 2014 yılı belirsizliklerin artışı geçtiği bir dönem olmuştur. Bu çerçevede bu yazıda, ülkede 2014 yılı içerisinde gerçekleşen ve bir yandan ekonomi, güvenlik ve siyasi alanlardaki istikrarsızlıklardan beslenen diğer yandan da bu istikrarsızlık alanlarını besleyen gelişmeler ele alınmaktadır.

Siyasi İstikrarsızlık ve Güvenlik Problemi

2014'ün ilk günlerinde Libya'nın önemli gündem maddelerinden bir tanesi, Ali Zeydan hükümetinin düşürülmesine yönelik MGK'daki güven oylaması oldu. Yetmiş milletvekilinin geçen yılın sonunda verdiği gensoru önergesi-nin görüşmeleri, kurulacak yeni hükümet üzerinde uzlaşma sağlanamaması dolayısıyla 6 Ocak'ta bir gün sonrasına ertelenmişti.¹ Lakin 7 Ocak'ta da bir anlaşma sağlanamadı. Ülkede yoğun bir şekilde var olan istikrarsızlığın nedenleri arasında hükümetlerin geleceğine yönelik belirsizliklerin yanı sıra, hükümete yönelik eleştirilerde ifadesini bulan ekonomik sıkıntılar, güvenlik zafiyeti ve devlet kurumlarındaki yolsuzluklar olmuştur. Öyle ki, düzenlenen gösterilerde Savunma, Adalet ve Petrol bakanlıklarının da dahil olduğu bazı bakanlıklar göstericiler tarafından kuşatılmıştı. İstikrarsızlığın bir diğer nedeni ise, MGK'nın Şubat ayında dolacak olan görev süresini bir yıllığına, yani 2014 yılının sonuna dek uzatması ve buna gösterilen tepkiler oldu.² MGK Ocak ayında, Zeydan hükümeti ile ilgili kararları görüşmek için düzenlediği toplantılarda silahlı grupların hedefi haline geldi ve toplantılarına ara vermek zorunda kaldı. Bu saldırılar, kimi zaman havaya açılan ateşlerle uyarı niteliği taşıırken kimi zaman da meclis binası direk saldırı ve baskınların hedefi oldu.

Ali Zeydan'ın, hükümetine yönelik gensoru önerisine rağmen, MGK'ya yönelik ilk yaklaşımı görünürde olumlu oldu. MGK'nın 7 Şubat'ta kendisini feshetmesini isteyen siyasetçi ve STK'lara yönelik olarak Zeydan, ortaya çıkacak siyasi boşluğun Libya için muhtemel bedellerini hatırlattı. Zeydan, aynı zamanda, devlet kurumlarına yönelik saldırıların bir suç olduğunu, bunlara karşı hoşgörü gösterilmeyeceğini ve bu tür suçların zaman aşımına uğramayacağını da ifade etti. Zeydan, güvenliği sağlamak için güç kullanmaktan ve kan dökmekten de çekinilmeyeceğini söylerken, aslında bir taraftan güvenlik güçlerinin güvenliği sağlamak konusundaki başarısızlıklarını da dile getirmekteydi.³ Oysa Libya'da istikrarı sağlamak için güç kullanımı en son başvurulacak bir araçtı. Zira 6 milyonluk ülkede 20 milyon silahın olduğu bir durumda, güç kullanımı, isteyen her birey ya da oluşumun kolayca uygulayacağı bir pratikti.

MGK Başkanı ve Cumhurbaşkanı Nuri Ebu Sehmen, belirli ölçüde MGK'ya yönelik tepkileri dindirmek niyetiyle, Ocak ayının son günlerinde yaptığı açıklamada, geçiş döneminin nihayete erdirilmesi ve istikrarsızlığın sonlandırılması amacıyla, altmış kişiden müteşekkil bir Anayasa Hazırlık Komisyonu'nun kurulacağını ve buna yönelik seçimlerin de 20 Şubat'ta yapılacağını duyurdu.⁴ Genel seçimlerin ertelenmesinin nedeni olarak da, söz konusu komisyonun oluşturulması ve anayasa hazırlık sürecinin sekteye uğramaması olarak gösterildi.

MGK, 4 Şubat'ta ise, 196 üyeden 146'sının olumlu oyuyla meclis ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gelecek yılın başlarında yapılmasını kararlaştırdı. Ali Zeydan hükümetine yönelik güvenoyunun iki hafta sonra geri alınması, kriz yönetimi hükümeti kurulması ve 120 gün içinde yeni anayasanın yazıl-

ması kararları da alındı. MGK, hükümeti “ülkedeki güvenlik sorunlarını çözemediği, devrimci silahlı grup üyelerinin polis ve asker teşkilatına girmesine imkan sağladığı, siyasi hayata müdahale ettiği ve görevini yerine getiremediği” iddialarıyla itham etmekteydi. Zeydan ise, güven oylamasında 120 yeter sayısına ulaşılması durumunda görevi bırakacağını açıkladı.⁵ 5 Şubat’ta meclis binası yeni bir baskına şahit olurken, milis güçler, vekillerle birlikte Meclis Başkanı Ebu Sehmen’in 7 Şubat’ta istifa etmelerini istemiş, aksi takdirde silaha başvurulacağını bildirmişlerdir.⁶

MGK’nın aldığı kararlar halkın bir kesimi tarafından tepkiyle karşılanırken, 7 Şubat’ta “uzatmaya ve yol haritasına hayır” adıyla düzenlenen protesto gösterilerine yol açtı. Bu sırada bir bildiri yayınlayan Genelkurmay Başkanlığı ise, siyasi ihtilaflarda tarafsız kalmayı tercih ettiklerini, halkın düzenlediği “barışçıl gösterilerde” sergilediği “medeni üslubu” onayladıklarını bildirdi.⁷ Halkın bir kesimi MGK’nın kararlarını tepkiyle karşılarlarken, diğer bir kesim de MGK’nın yanında yer aldı ve “uzatmaya evet” eylemleri düzenledi. MGK’nın bu kararının ardındaki bir diğer tartışma da, İhvan’a yakınlığı ile bilinen Adalet ve İnşa Partisi’nin (AİP) MGK’daki konumuydu. Mecliste çoğunluğu oluşturmayan AİP, kabinedeki beş bakanını da çekmesine rağmen liberal kesimin ve Kaddafi yanlılarının eleştirisi oklarının hedefindeydi. İslami kesime mensup medya organlarında Muhammed Cibril liderliğindeki Milli Güçler İttifakı (MGİ), mecliste çoğunluğu oluşturmaya rağmen, çalışmalarını yavaşlatarak AİP’i sorumlu göstermek istemekle itham edilmiştir.⁸

Aslında meclise yönelik bu saldırıları bir darbenin habercisi olarak görmek mümkündü. Zira böylesi bir darbe girişimi Şubat ayında gerçekleşti. 14 Şubat’ta televizyon kameralarının karşısına geçen Halife Hafter, Askeri Geçiş Konseyi kurduğunu duyurmuş ve amacının “darbe yapmak olmadığını, aksine devrim değerlerini korumak olduğunu” ifade etmiştir. Bu girişimin ardından, emekli General Halife Hafter’in de Libya siyasetinde belirgin ve belirli ölçüde de kalıcı bir şekilde yer almaya başladığı söylenebilir. Birkaç günlük sürece yayılan darbe girişiminin, aslında Hafter’in televizyon açıklamasından önce, 12 Şubat’ta, Savunma Bakanı Abdullah Sini’nin ordu içerisinde bir grubun meclisi feshedip “Devrimi Koruma Yüksek Konseyi” kurmayı planladıklarını, lakin demokrasiye sadık güçlerin ve hükümetin bunu engellediğini söylemesiyle başarısızlığa uğradığı anlaşılmıştır.⁹

Başbakan Zeydan ise, 14 Şubat’ta yaptığı açıklamada, Savunma Bakanı’nın aksine Hafter’in ismini zikrederek, darbe girişimini küçümseyen ve emekli generalin ordu üzerinde zannettiği etkiye sahip olmadığını ifade etmiştir. Zeydan, aynı zamanda, Genelkurmay Başkanlığı ve ordunun demokratik geçiş sürecine sadık olduklarını da belirtmiştir. Bu sırada Savunma Bakanlığı da Hafter hakkında yakalama kararı çıkartmış ve Hafter’in askeri hukuka tabi olacağını bildirmiştir. Geçici Genelkurmay Başkanı Salim Kuneydi ise, Libya’nın bir daha askeri bir rejimle yönetilmeyeceğini, ülkeyi yönetmek isteyenlerin sivil ve meşru yöntemlerle iktidara gelmeleri durumunda bunu yapabileceğini belirtmiştir.¹⁰

Hükümet ve meclis, söz konusu bu darbe girişimi ile uğraşırken, 13 Şubat'ta başkent Trablus ve Bingazi şehirlerinde, Cuma namazı sonrası bir araya gelen göstericiler, “Çekilme Cuması” sloganıyla, meclisin kendisini feshetmesini ve yetkilerini Yüksek Mahkeme'ye devretmesini talep etmişlerdir.¹¹ Tüm bu olup bitenlere rağmen Libya halkı, 17 Şubat'ı devrimin yıldönümü olarak, yoğun bir katılımı kutlamaktan geri kalmadı. Bu kutlamalar, bir taraftan da ülkede güvenlik ve istikrarı sağlayamayan Zeydan hükümetine ve meclise yönelik protestolara dönüşmekteydi. Meclisin erken seçim kararı da bu ortamda gerçekleşti. Meclis Başkanı Nuri Ebu Sehmen, meclisteki oluşumların aralarında anlaşacağını ve genel seçimlerin en kısa sürede yapılacağını açıkladı.¹²

18 Şubat'ta ise, süreç içerisinde Hafter yanında yer alan Zintan merkezli İlk Sınır, Savaik (Yıldırım) ve Ka'ka Tugayları, meclise verdikleri ultimatomla, kendini feshetmesi için önce beş saat, daha sonra ise yetmiş iki saat süre tanıdılar. Söz konusu tugaylar, taleplerini BM Libya özel temsilcisi Tarık Mitri ile yaptıkları toplantıda iletiler. MGK, bu dayatmaya direnirken, Başbakan Zeydan'dan erken seçim çağrısı gelmiş ve meclis baskını düzenleyen milis güçlerle, ayrıntılarını vermediği bir anlaşmadan bahsetmiştir. Trablus Müdafâ Konseyi, ordudan daha fazla tanka sahip olan Misrata Tugayları ve Libya Devrimci Operasyonlar Odası'ndan ise, “meşru” MGK'ya destek olacaklarına dair açıklamalar yapılmıştır.¹³ MGK Başkanı Sehmen de, ordu ve devrimcilerin “meşruiyeti” savunduklarını, MGK'nın ülkede iç savaş çıkmasına izin vermeyeceğini söyledi. MGK'nın yanında yer alan Trablus Askeri Meclisi de, Hava ve Deniz Kuvvetleri içerisinde yer alan Zintan merkezli tugayların ya silahsızlandırılmasını ya da denetim altına alınmasını istedi. Ulusal Güçler İttifakı lideri Mahmud Cibril de darbe girişimine destek verdiğine yönelik iddiaları yalanladı. MGK Savunma Komisyonu ise, Zintan merkezli söz konusu tugayların dağıtılmalarını, meşruiyetlerinin kaldırılmasını ve liderlerinin cezalandırılmasını istedi.¹⁴ Böylece Libya, bir hafta içerisinde iki darbe girişimi atlatmış oldu.

Yeni Libya'nın yeni anayasasını hazırlayacak komisyonun belirlenmesine yönelik seçimler, bu kaos ortamı içerisinde 20 Şubat'ta gerçekleşti. Altmış kişilik komisyon için 650 adayın yer aldığı seçimlere halkın katılımı, oldukça düşük oldu. Yüksek Seçim Kurulu'na göre katılım %35 olarak gerçekleşirken, başta Derne olmak üzere bazı seçim merkezlerinde yaşanan patlamalar dolayısıyla, oy verme işlemleri durdurulmak zorunda kalmıştır. Aralarında Derne'nin de yer aldığı beş şehirde, seçimlerin tekrarlanması kararlaştırıldı.¹⁵ Bu sırada Ka'ka ve Savaik Tugaylarının verdiği ultimatomon süresi çoktan dolarken, söz konusu milis güçler, tehditlerini yine meclis civarında havaya ateş açarak tekrarladılar. Meclis bu sırada tam da bu milislerin 18 Şubat'taki tehditlerini görüşmekte iken saldırı dolayısıyla görüşmelere ara vermek zorunda kaldı.¹⁶ 2 Mart'a gelindiğinde, altmış kişi olması hedeflenen hazırlık komisyonunun ancak kırk yedi üyesi belirlenebilmiş, geriye kalan on üç sandalye içinse MGK'nın çıkaracağı bir yasayla birlikte seçim yapılamayan bölgelerde seçimlerin tekrarlanması kararlaştırılmıştır.¹⁷

Petrol ve Hükümet Kriz(ler)i

Libya'nın, içinde bulunduğu kaotik durumdan kaynaklanan ve bu kaosu besleyen önemli bir sorunu da petrol meselesidir. Devrim öncesinde günlük 1,6 milyon varil petrol üreten ülkede, petrol üretim tesislerinin kapalı olması, petrol üretim ve dağıtım noktaları üzerindeki denetim rekabeti dolayısıyla Şubat ayı içerisinde bu sayı günlük 6 yüz bin varilden fazla azalmıştır.¹⁸

Dolayısıyla petrolle ilgili bu hassas bağlamda Libya'da güvenlik ve siyasi istikrarın kırılganlığını gözler önüne seren gelişmelerden bir tanesi de "korsan petrol gemisi" olmuştur. Sidra rafinerisini elinde bulunduran silahlı örgütlerin hükümeti görmezden gelerek petrol ticaretine başlaması ve bu amaçla 8 Mart'ta Sidra Limanına yanaşan Kuzey Kore bandıralı bir tanker gemisine petrol yüklemeye başlamaları, Zeydan hükümetinin geleceğini etkileyecek olan bir krizin başlangıcını teşkil etmiş, petrol gemisinin limandan ayrılması durumunda vurulacağı duyurulmuştur.¹⁹ Sidra Limanıyla birlikte toplam dört limanı 2013'ün Temmuz-Ağustos aylarından itibaren denetimi altında bulunduran Berka Eyaleti Siyasi Bürosu, federal bir yönetim ve petrol gelirlerinin ülkenin üç bölgesi arasında paylaştırılmasını talep ettiğinden S. Arabistanlı bir iş adamı tarafından kiralandığı iddia edilen Kuzey Kore bandıralı Morning Glory gemisine yapılan satışı savunmuştur. Devlet Petrol Şirketi güvenlik güçlerine talimat vererek geminin hükümetin denetimi altında olan güvenli bir limana taşınmasını talep etti.²⁰

Yaşanan petrol gemisi krizi, 11 Mart'a gelindiğinde Ali Zeydan hükümetinin sonunu getirmiştir. 2014 yılının başından itibaren hakkında güven oylaması yapılacak olan hükümet, yolsuzlukların yanı sıra ülkede güvenliği sağlamamakla da itham edilmişti. 14 Kasım 2012'den beri başbakanlık görevini yürüten Zeydan, hükümetin düşürülmesinin ardından Başsavcılık tarafından yolsuzluk soruşturması kapsamında ifadeye çağrıldı ve hakkında yurt dışına çıkış yasağı kondu. Yolsuzluk soruşturması, Devlet Denetleme Kurumu ve İdari Denetleme Kurumu tarafından hazırlanan rapora göre, hükümet idaresinde strateji eksikliği ve devlet bütçesinin gereksizce harcandığı iddialarına dayanmaktaydı. Savunma Bakanı Abdullah Sini de, yeni hükümet kuruluna dek, iki hafta süreliğine geçici başbakan olarak atanmıştır.²¹ Söz konusu gemi ise, Kıbrıs'ın güneydoğusundaki açık sularda, Libya ve Güney Kıbrıs hükümetlerinin talebiyle ABD donanması tarafından düzenlenen operasyonla ele geçirildi²² ve bu sırada BM Güvenlik Konseyi tarafından, Libya hükümetinin izni olmadan petrol taşıyan tankerlere yaptırım kararı alındı.²³ Tanker gemisi de ABD donanması tarafından Libya'ya teslim edildi.²⁴

Bu süreçte MGK Başkanı Nuri Ebu Sehmen, petrol ihracatında kullanılan limanları elinde bulunduran silahlı milislere en fazla iki hafta süre tanıdığını belirten bir uyarıda bulundu. Diğer yandan ise, ülkenin doğusunda merkezi yönetime bağlı ama düzenli ordu içerisinde yer almayan Libya Kalkanı adlı milisler, Sidra Limanının yönetimini elinde bulunduran aşiret lideri İbrahim Cadran'ın yönettiği Sireneyka milisleriyle çatışmaktaydı. Sireneyka milisleri,

Libya’da devrimin başlangıcında Muammer Kaddafi’yi devirmek amacıyla NATO güçlerinin yanında yer almışken, daha sonra özerklik talebiyle petrol ihracında kullanılan limanları işgal etmişti. Söz konusu milis güçlerin bu eylemlerinin Libya’nın petrol arzına ve ekonomisine olumsuz etkisi büyük olmuştur.²⁵

Sini başbakanlığındaki Libya geçici hükümeti, Mart ayında internet sitesinden teröre karşı, muğlak ifadelerle dolu bir çağrıda bulunmuştur. Açıklamada, bir yandan Libya halkına terörle mücadelenin süreceğini söylerken bir yandan da bu mücadelenin sonuçlarına hazırlıklı olmaları istenmiştir. Bu süreçte tüm güvenlik birimlerinin mücadeleye dahil edileceğinin altı çizilirken, uluslararası camiadan da bu mücadelelerine destek vermesi istenmiştir. Açıklamada, terör oluşumlarının içinde yabancı savaşçıların da bulunduğu ayrıca vurgulanmıştır.²⁶

25 Mart’ta yeni başbakanı seçmek ve hükümeti belirlemek üzere toplanan MGK, farklı siyasi oluşumların kendi aralarında fikir birliği sağlayamamaları nedeniyle Abdullah Sini başbakanlığındaki geçici hükümetin görev süresini iki hafta daha uzattı.²⁷

Nisan ayının ilk günlerine gelindiğinde, Sirenayka Konseyi lideri İbrahim Cadran, yaptığı açıklamada, kabile liderlerinden gelen talepler doğrultusunda ve yabancı güçlerin ülkeye müdahalesine sebebiyet vermemek amacıyla kuşattıkları limanlardan çekileceklerini bildirmiştir. Çekilme sürecinin, Konseyin hükümetle yapacağı anlaşma çerçevesinde ve birkaç gün içerisinde başlayacağı öngörülmektedir. Yapılan ilk açıklamada, genel hatları ile bir uzlaşmanın sağlandığı ve ayrıntıların müzakere edileceği anlaşılmaktaydı.²⁸ Aradan geçen birkaç gün içerisinde, Barka Eyaleti Siyasi Bürosu, iki limanı günde 200 bin varil petrol karşılığında hükümetin denetimine bırakırken diğer iki liman olan Ras Lanuf ve Sidre limanları üzerinde pazarlıkları sürdürmüştür.²⁹ Limanların milislerin elinde bulunduğu yaklaşık sekiz aylık süre zarfında, Libya’nın kaybı 18 milyar dolara ulaşmış, petrol üretimi günlük yüz elli bin varile kadar düşmüştür.³⁰

MGK’nın kendini feshetmesini isteyen Libyalılar da, bu süreçte sivil itaatsizlik eylemlerine girişmiştir. Derne kentinde gençler tarafından başlatılan eylemlere memurlar ve esnafın verdiği destekle büyüyen protestolar, zaman içerisinde diğer şehirlere de yayılmıştır. Eylemlerin ilk amacı, siyasilere karşı düzenlenen suikastlere dikkat çekmekti. STK’ların da dahil olmasıyla birlikte eleştirilerin odağına MGK kondu ve kendisini feshedinceye dek eylemlerin sürdürülmesi kararı verildi. Eylemler ilk defa başkent Trablus’ta da vuku bulurken, MGK ise, eylemlerin kanuna aykırı olduğunu ve eylemlere destek veren memurlar hakkında soruşturma gerçekleştirileceğini duyurmuştur.³¹

Muhalefet tarafından gerçekleştirilen ve haftalardır sürdürülen bu eylemlere, Libya halkının tamamı destek vermemektedir. Söz konusu eylemleri “kaos” olarak nitelendiren diğer bir kesim ise, Bingazi’de düzenledikleri gösterilerle, bu eylemleri ve taraftarlarını kınadılar. Bingazi Yerel Meclisi de, zor kullanarak kamu kurumlarını ele geçirenlere karşı birtakım önlemler almak

ve hayatın normale dönmesini sağlamak üzere toplanacağını duyurdu. Yerel Meclis üyesi Sad Saiti de, sivil itaatsizlik eylemlerinin bastırılması için silah kullanılmayacağını ama verilen zararın da kabul edilemez olduğunu ifade etti.³²

Hükümet kanadında ise, MGK'nın kendisine tam yetki vermemesini eleştiren ve bu durumun devam etmesi durumunda görevi bırakacağını bildiren bir mektup gelişmesi yaşanmaktaydı. Abdullah Sini, geçici hükümeti kurmakla görevlendirilirken iki milyar dolarlık bir olağanüstü durum bütçesine de sahip olmuştu. Lakin Sini hükümeti, yetkisizlikten şikayet etmekteydi. MGK'nın bu mektuba tepkisi ise, Sini'den bir hafta içerisinde yeni bir hükümet kurmasını talep etmek oldu.³³ İlerleyen günlerde Abdullah Sini, kendisinin ve ailesinin saldırılara maruz kaldığını belirterek yeni bir hükümet kurmayacağını ama mevcut geçici hükümeti devam ettireceğini belirtti.³⁴ Yeni başbakanın seçimi ise oldukça sancılı bir süreçte yol açmıştır. MGK, 4 Mayıs'ta, Müslüman Kardeşler'e yakınlığı ile bilinen işadama Ahmet Maatik'in başbakanlığını açıkladı. MGK'dan yapılan açıklamaya göre 152 milletvekilinin hazır bulunduğu oturumda Maatik lehine 121 oy kullanılmıştı. Lakin Maatik'in MGK'dan başbakanlık için gereken 120 oyu alıp alamadığı tartışma konusuydu. Maatik, MGK tarafından iki hafta içerisinde yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi.³⁵

Bu süreçte 17 Mayıs'ta Ra'fallah Sehati Tugayları ile Halife Hafter'e bağlı birlikler arasında çıkan çatışmaların ardından geçici başbakan Abdullah Sini de, tıpkı Zeydan gibi, MGK'nın seçimlere dek kendisini feshetmesi çağrısında bulundu. Hükümetin bu talebi, silahlı güçler MGK binasına saldırdıktan bir gün sonra, 19 Mayıs'ta gerçekleşti. MGK kanadı ise; bu tür taleplerin dikkate alınmadığı ve yeni meclis seçilene dek görevine devam edeceği; Bingazi'deki çatışmalar nedeniyle ara verilen oturumlara Maatik hükümetinin güven oylaması, Bingazi ve Trablus'taki olayların görüşülmesi amacıyla yeniden başlanacağı yanıtını verdi. Bu sırada Genelkurmay Başkanlığı, yaptığı açıklama ile Şubat Devrimi'ne bağlılığını yeniden ifade etmiş³⁶, Abdullah Sini ise, Bingazi'deki çatışmaları Hafter'in bir darbe girişimi olarak nitelendirmiştir.³⁷

20 Mayıs'a gelindiğinde başkent Trablus'ta muhtemel darbe girişimlerine karşı birtakım askeri tedbirler alınmaktaydı. Misrata şehrinden çağrılan yaklaşık bin araç, 4 bin asker ve devrim savaşçılarından müteşekkil Libya Merkez Kalkan Güçleri, başkente, güvenliğin sağlanması ve darbe girişimlerine fırsat vermemek amacıyla konuşlandırıldı. Libya Merkez Kalkan Güçleri, tedbir amaçlı oluşturulmuş bir kuvvet olup silah ve mühimmat bakımından ilk sırada yer almaktaydı.³⁸ Bu tedbirler, Halife Hafter'in 16 Mayıs'ta devrimci silahlı gruplardan bir kısmını "İslamcı terör örgütü" olarak nitelmesi ve "tek-fircilik ve aşırıcılık"la itham edip onlara karşı "onur mücadelesi" başlattığını duyurmasından ardından başlayan çatışmaların sonucu olarak gerçekleşti. Savaik ve Ka'ka tugayları da bu çatışmalara dahil oldu ve bu süreçte Hafter'le birlikte hareket ettiklerini duyurdular. Yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen Başbakan Maatik ise, halkın asker tarafından yönetilmek istemediği ve si-

lah yerine geniş katımlı siyasi bir diyaloga ihtiyaç olduğunu açıkladı. Libya İhvan'ı ve çeşitli kesimlerden de, Hafter ve beraberindekilerin bu girişimlerine sert tepkiler söz konusu oldu ve yaşanan süreci Mısır'daki İhvan'a yönelik darbeye ve Hafter'i de Sisi'nin bir kopyasına benzettiler.³⁹

Protestoları izleyen bu süreçte Seçim Kurulu, genel seçimlerin 25 Haziran tarihinde yapılacağını ve seçim tarihinin MGK'ya tebliğ edildiğini açıkladı. Bu süreçte Halife Hafter'e katılım da artarak devam etmekteydi. Albay Vanis Ebu Hamade'ye bağlı, en iyi askerlerden oluşan Özel Kuvvetler ve ardından da Bingazi Emniyet Müdürlüğünde görevli polisler Hafter'in "onur mücadelesi"ne dahil olduklarını açıkladılar. Başbakanlığı döneminde Hafter'in darbe girişimine maruz kalan Ali Zeydan da, Hafter'e ve ulusal ordusuna destek verdiğini açıkladı. Zeydan ayrıca, ülkedeki tüm subaylara Hafter'e katılmaları çağrısında bulundu ve uluslararası toplumla temas ederek "devletin geri alınması için" destek istediğini iddia etti. MGK'yı "güçsüz bir beden" olarak niteleyen Zeydan, ülkedeki durumun iyileşmesi için bu yapının ortadan kaldırılması gerektiğini savundu. Bu esnada Ahmet Maatik'in kuracağı hükümetin güven oylamasını yapmak için toplanan MGK, Maatik'in kendisinin kabineye dahil edeceği bazı kimselerle görüşebilmek için süre talep etmesi nedeniyle oylamayı bir hafta daha tehir etmiştir.⁴⁰

Askerlerin ve silahlı milis güçlerin ardından, Hafter'e destek amacıyla siyasi kopuşlar da söz konusu oldu. Kültür Bakanı Habib Amin, Hafter'in ulusal ordusuna destek verdiğini ve ülkeyi yönetmeyi başaramayan Meclisi de tanımadığını açıkladı. Bu sırada Halife Hafter, ülkeyi seçimlere götürecek bir kriz hükümetine ihtiyaç olduğunu ve mevcut hükümetin de yetkilerini yargıya devretmesi gerektiğini belirtti ve bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi'ne "geçici sivil yönetim komitesi" kurulması davetini bir basın açıklamasıyla duyurdu. Hükümeti kurmakla görevlendirilen yeni Başbakan Ahmet Maatik ise, ülkede barış ve demokrasi sürecini tamamlamak üzere şiddeti reddeden tüm kesimlere açık bir kabine kurmak istediğini söyledi.⁴¹

Çatışmalar ve Genel Seçim: (Olmayan) Otoritenin Parçalanışı

17 Mayıs'ta Ra'fallah Sehati Tugayları ile Hafter'e bağlı birlikler arasında şiddetli bir çatışma yaşandı. Genelkurmay Başkanı Abdusselam Ubeydi, yaptığı açıklamada, söz konusu birliklerin darbe yapma hazırlığında olduğunu ve Bingazi kentini ele geçirmeyi planladığını açıkladı. Tobruk Askeri Bölge Komutanı Albay Salim el-Rifadi ise, bu çatışmanın meşruiyetini tanıdığını bildirerek "vatanı illegal silahlı oluşumlardan kurtarma" çabasında olan Hafter'i desteklemeye hazır olduğu açıkladı.⁴² 18 Mayıs'ta, şiddetlenerek devam etmekte olan çatışmaların ardından Hafter, bir televizyon kanalına yaptığı açıklamada taktik gereği birliklerinin geri çekildiğini ve güçlenerek geri döneceklerini, Bingazi'deki sivil halka bölgeyi terk etme çağrısında bulunurken eylemlerinin bir darbe değil, aksine halkın taleplerine cevap vermek olduğunu iddia etmekteydi. Başbakan Sini ise; yapılanların 17 Şubat devrimine bir darbe

olduğunu, devrimci birliklerin iradeli olması ve Genelkurmay Başkanlığı'nın talimatlarına göre hareket etmesi gerektiği çağrısında bulundu.⁴³

25 Mayıs'a gelindiğinde, El-Kaide'ye bağlı Ensar'uş Şeria, Hafter'in Trablus ve Bingazi şehirlerindeki girişimlerine karşı bir hamle geliştirerek, bu iki şehre mensuplarını gönderip şehir merkezlerinde mevzilendi. "ABD ve onun Arap müttefiklerine karşı" her zaman mücadele içerisinde olacağını duyuran örgüt, Hafter'in söz konusu şehirleri ele geçirmesini önlemek niyetindeydi. Hafter tarafı ise; komşu ülkelerle derin ve stratejik ilişkiler içerisinde olduklarını, "terör örgütleriyle" mücadele edebilmek için Mısır sınırında tampon bölge oluşturma hazırlığı yaptıklarını ve sınır güvenliğinin sağlanması için Mısır ordusuyla işbirliği yapabileceklerini belirtti.⁴⁴ Daha sonra Ensaru's Şeria, ABD'ye yönelik bazı tehditlerde bulundu ve Halife Hafter'e destek vermemesi gerektiğini duyurdu.⁴⁵ Hafter'in buna yanıtı ise, 17 Şubat Tugayı ile birlikte Şeria örgütünün Bingazi'deki bazı mevzilerine hava saldırısı düzenlemek oldu.⁴⁶

MGK'da ise, 26 Mayıs'ta, oturuma katılan 93 vekilin 83'ünün olumlu oyuyla⁴⁷ Ahmet Maatik'in yeni kabinesi güvenoyu aldı. Lakin hükümet; Eğitim, Savunma, Dışişleri ve Planlama bakanlıklarına aday olmadığı için noksan bir şekilde kuruldu.⁴⁸ Hafter tarafında ise, MGK'nın hiçbir kararının ve dolayısıyla Maatik hükümetinin tanınmadığına, şimdilik Anayasa Mahkemesi'nin kararının beklendiğine dair açıklamalar yapılmıştır.⁴⁹ Yeni kabine 27 Mayıs'ta Meclis Başkanı karşısında yemin ederek göreve başladı. Başbakan Maatik ise, söz konusu bakanlıkları muhalif siyasi güçlere bıraktığını ve onların birer aday göstermesini istediğini ifade etti.⁵⁰ Ülkede devam eden darbe ve istikrarsızlık ortamının yeni Başbakana ilk yansıması, evine düzenlenen roketli saldırı oldu. Güvenlik güçleri ile saldırganlar arasında silahlı çatışmanın çıktığı olayda, bir saldırgan öldürülürken biri de yaralı yakalandı. Hafter ise, yeni başbakanın ülkeye istikrar getiremeyeceğini iddia ederek Haziran ayındaki seçimlerin ertelenmesini istemiştir.⁵¹

Ahmet Maatik'in 2 Haziran'da Başbakanlık konutunda görevi devraldığını açıklamasına rağmen, geçici başbakanlık görevini yürüten Abdullah Sini görevine devam ettiğini ve Maatik hükümetiyle hiçbir sorunu olmadığını, asıl sorununun MGK ile olduğunu bildirmişti. Sini, mevcut krizlere çözüm bulmaya çalıştığını ve görevi bir iki haftalık süreç içerisinde yeni hükümete bırakacağını da ifade etti. MGK ise, Sini ve hükümetini kamu malını silahlı gruplara harcamanın yanı sıra ülkede istikrarı sağlamak ve kanunları uygulamak konusunda başarısızlıkla itham etti.⁵² Bu sırada Libya Anayasa Mahkemesi de, Maatik hükümetinin yasalara uygun bir şekilde kurulup kurulmadığı hususunu ele almaktaydı. Zira Maatik hükümetinin güven oylaması süreci, oldukça tartışmalı bir ortamda gerçekleşmişti. Savcı, hükümetin yasal olmadığını savunurken, hükümet avukatları ise sürecin yasalara uygun bir şekilde gerçekleştiğini ifade etmiştir.⁵³ Mahkeme 9 Haziran'da, Maatik hükümetinin yasalara uygun olmadığına hükmetti. Maatik, demokrasinin yerleşmesi adına Mahkeme kararını kabul ettiklerini bildirirken MGK da Sini'nin geçici baş-

bakanlık görevine devam ettiğini açıkladı.⁵⁴

MGK'nın daha önce aldığı karar doğrultusunda genel seçimler 25 Haziran'da gerçekleşti. 200 sandalyeli Temsilciler Meclisi seçiminde 628 aday yarıştı. Ülkede seçmen sayısı ise 1 milyon 600 bin civarındaydı.⁵⁵ Lakin seçimler sorunsuz geçmemişti ve gözetmen, aday ve seçmenlerden gelen şikayetler doğrultusunda 120 seçim merkezinde yapılan incelemenin ardından, 3 Temmuz'da, 23 merkezde seçimlerin iptaline ve 13'ünde de oyların yeniden sayılmasına karar verildi.⁵⁶

Temmuz ayı, Hafter'e bağlı birliklerle ordu ve çeşitli milis güçler arasında uzayıp giden yoğun çatışmalara sahne oldu. Bu çatışmaların bir yansıması olarak 17 Ağustos gecesinde ve 18 Ağustos sabahında, kimliği belirsiz savaş uçaklarının Trablus'ta, silahlı grupların savaştığı yerleri bombaladığına şahit olundu. Olayın gerçekleştiği bu ilk aşamada, uçakların hangi ülke ya da ülkelere ait olduğu anlaşılamamıştı.⁵⁷ 23 Ağustos'ta tekrarlanan saldırı, ABD'li yetkililere göre, Mısır'daki bir askeri üssü kullanan Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) uçakları tarafından gerçekleştirilmişti. Mısır ve BAE'li yetkililer iddiaları yalanlarken, ABD, İngiltere, İtalya ve Almanya ortak bir bildiri yayınlarak şiddetin her türlüşünü kınayarak Libya'ya muhtemel bir dış müdahalenin ülkedeki ayrılıkları daha da pekiştireceğini ifade ettiler.⁵⁸ İlerleyen süreçte MGK, BAE ve Mısır'a ait uçakların sivil hedefleri bombaladığına dair delilleri UCM'ye teslim edeceklerini duyurdu.⁵⁹

Haziran ayında düzenlenen seçimlerle oluşan ve adını MGK yerine Libya Temsilciler Meclisi (LTM) olarak belirleyen yeni meclis, Bingazi'de toplanması gerekirken güvenlik gerekçesiyle ülkenin kuzeydoğusunda yer alan Tobruk'ta toplandı. Trablus'ta toplanan MGK'da İslamcılar ağırlıklı iken, Tobruk'taki mecliste liberaller ön plana çıkmaktaydı. Yeni meclis, 12 Ağustos'ta devlet başkanının halkoyuyla belirlenmesine dair bir karar aldı. Lakin seçimlerin ne zaman gerçekleştirileceğine dair bir açıklama yapılmadı.⁶⁰ 13 Ağustos'ta ise, artan şiddet ve istikrarsızlığın önlenmesi amacıyla, BM'ye, Libya'ya askeri bir müdahalede bulunması için başvurdu.⁶¹ Oysa 22 Eylül'de Amerikan Dışişleri Bakanı John Kerry'nin davetiyle New York'ta buluşan AB ülkeleri ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 13 ülkenin dışişleri bakanları, Libya'ya olası bir askeri müdahaleyi reddettiler ve taraflara ateşkes ve diyalog çağrısında bulundular.⁶²

MGK ise, LTM'nin anayasaya aykırı bir şekilde toplandığı gerekçesiyle ve dış müdahaleye imkan sağlayacak kararlar almasına karşı tepki gösteren halkın talepleriyle Trablus'ta 25 Ağustos'ta yeniden toplandığını duyurdu. Devrimin mimarlarından Ömer el-Hasi'yi de yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi.⁶³ Bu andan itibaren ülkede iki meclisli bir siyasi yapı ortaya çıktı. MGK, Eylül ayında, Bingazi yerine Tobruk'ta toplanması ve herhangi bir devir teslim töreni yapılmaması dolayısıyla LTM aldığı kararların meşruiyeti hakkında Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu.

Libya'da Ağustos boyunca devam eden çatışmalar nedeniyle birçok resmi kurum, okullar ve sağlık merkezleri hizmet verememişti. Bu durum, Sini hükümetinin istifasını da beraberinde getirdi. 28 Ağustos'ta istifa mektubunu

MGK'ya sunan hükümet, yeni seçilecek hükümetin tüm kesimleri temsil ederek ülkeye aradığı istikrarı getireceğini umduğunu ifade etmiştir.⁶⁴ 2 Eylül'de güvenoyu alan Hasi'nin Ulusal Kurtuluş Hükümeti, 8 Eylül'de fiili olarak görevine başladı.⁶⁵ LTM ise, Abdullah Sini başbakanlığındaki hükümete 9 Eylül'de güvenoyu verdi. Böylece Libya'daki iki meclisli siyasi yapının yanına iki farklı hükümet de eklenmiş oldu.⁶⁶ Bu sırada Anayasa Mahkemesi ise, MGK tarafından LTM'nin kararlarının geçersiz sayılması için açtığı davaya dair kararı görüşmeyi sürdürüyordu.

Ağustos ayı boyunca şiddetlenerek artan Hafter ve Ordu birlikleri arasındaki çatışmalar, Ekim ayında da devam etmiştir. 19 Ekim'de ortak bir bildiri yayınlayan ABD, Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya, Libya'da devam eden şiddeti kınadılar ve krizin askeri yöntemlerle giderilemeyeceğine değindiler. Taraflardan ateşkes kararlarına uymaları istenen bildiride, Hafter'e ise ülkedeki istikrarın "demokratik ve kapsayıcı bir parlamentoya karşı sorumlu merkezi bir yetkinin altındaki düzenli silahlı kuvvetler" sayesinde sağlanabileceği uyarısında bulundular.⁶⁷

Libya'da yılın ikinci yarısında bir yandan ordu ve orduya bağlı milis güçlerle Hafter'e bağlı güçler arasında, diğer yanda yine ordu ve Ensar'uş Şeria, Ensar'uş Şeria ve Hafter birlikleri arasında sürekli ve yoğun çatışmalar yaşanmaktaydı. BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun bu durumu BM'de düzenlenen üst düzey bir toplantıda "Libya, devrimden sonraki siyasi geçiş sürecinde en zorlu dönemini yaşıyor" şeklinde nitelemiştir.⁶⁸ Türkiye Cumhurbaşkanı ve Hükümeti'nin özel temsilcisi sıfatıyla 21 Ekim'de Libya'ya giden AK Parti Ankara Milletvekili Emrullah İşler, Trablus, Tobruk ve Misrata'ta temaslarda bulunmuş ve Libya'da taraflar arasında kapsamlı bir diyalogun gereğine değinerek çatışmaların sonlandırılması çağrısı yapmıştır.⁶⁹

5 Kasım'a gelindiğinde, Anayasa Mahkemesi, MGK'nın başvurusu ile ilgili kararını ancak açıklayabildi. Mahkeme, seçimlerin meşru olmadığına hükmetti ve böylece yeni meclisin (LTM) de meşruiyeti tartışılabilir hale geldi.⁷⁰ LTM ise, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararını, silahlı güçlerin zoruyla aldığı iddia ederek, tanımadığını ve dolayısıyla çalışmalarına devam edeceğini açıkladı.⁷¹

Uluslararası Gelişmeler

Libya'da tüm ülke üzerinde otorite sahibi bir hükümet olmaması ve kaotik durum nedeniyle, istikrar içindeki bir ülkede görmeye alışılan bir dış politikanın varlığından bahsetmek mümkün değildir. Bu yüzden 2014 yılında ülkenin dış politika anlamındaki gelişmeleri uluslararası toplumun ve bölge ülkelerinin politikaları bağlamında ele almak yerinde olacaktır.

Libya, radikal terör örgütleri, kaçak göçmenler, Arap Uyanışı ile birlikte yükselişe geçen aşırı oluşturmalar ve doğal kaynaklarının güvenliği gibi nedenlerden ötürü birçok bölgesel ve küresel aktörün ilgi alanına girmeye devam etmektedir. Bu nedenle Ortadoğu'dan özellikle Fas, Cezayir, Tunus, Katar, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi ülkeler, Libya'ya yönelik siyasetleri doğrultusunda birbirleriyle münasebetler kurmakta veya Libya'ya bir şekilde müdahil olmaktadır. Bu anlamda önemli gelişmelerden birisi Libya'ya yönelik hava saldırılarının arkasında sınır komşusu Mısır ile Körfez ülkesi Birleşik Arap Emirlikleri'nin olduğunun iddia edilmesi olmuştur. Bu saldırılar, Kahire ve Abu Dabi'nin Libya'da bir "karşı devrim" sürecine katkıda bulunmak üzere gizli müdahalelere yeltendiğini ortaya koymuştur. Bu iki ülkenin emekli General Hafter'i desteklemesi de bunun bir göstergesi olmuştur. Öyle ki Halife Hafter, Mısır ordusunun Libya'ya askeri bir müdahale gerçekleştirmesini isteyecek kadar ileriye gidebilmiştir. Mısır'ın herhangi bir askeri müdahalesini meşrulaştıran zemini ise, iki ülke arasında Eylül ayında imzalanan askeri işbirliği anlaşması oluşturmuştur.⁷² Hafter'e verilen destek konusunda asıl şüpheli olarak BAE görülürken, S. Arabistan'ın da belirli düzeyde müdahil olduğu yorumları yapılmıştır.

Birleşmiş Milletler de Libya'daki probleme farklı neden ve yöntemlerle müdahalede bulunmuştur. Petrol krizi çerçevesinde BM'nin Libya özel temsilcisi, taraflar arasında bir anlaşmanın sağlanması ve kalıcı bir ateşkesin ortaya çıkarılması için ülkedeki aktörlerle iletişim halinde olmuştur. Bu bağlamda BM temsilcileri, bir yandan MGK ve LTM ile irtibat halinde olurken bir yandan da silahlı grupların temsilcileri ile bir araya gelmiştir. LTM'nin askeri müdahale çağrısına ise BM, bunun kötü bir seçenek olduğu ve "uluslararası toplumun Libya'nın siyasi diyalog yoluyla demokrasiye ve barışa ulaşması için tam destek verdiği" yönünde bir karşılık vermiştir.⁷³

Libya ile ilgili bir diğer uluslararası gelişme de ülkeye destek amacıyla düzenlenen toplantıdır. İlki 12 Şubat 2013'te Paris'te düzenlenen "Libya'ya Destek Amaçlı Uluslararası Bakanlar Konferansı"nın ikincisi 2014 yılında 6 Mart'ta Roma'da düzenlenmiştir. 35 ülke ve Libya'da geçiş sürecinde görev alan yedi uluslararası kuruluşun yer aldığı konferanstan, terör tehdidi altındaki Libya'ya destek kararı çıkmıştır. Ev sahibi İtalya'nın Dışişleri Bakanı Federica Mogherini, uzun ve zorlu demokratik geçiş sürecinde Libya'nın yalnız bırakılmayacağını ve uluslararası toplumun Libya'ya vaad ettiği sözlerin yerine getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mogherini ayrıca, güvenlik ve siyasi istikrar arasındaki karşılıklı ilişkiye binaen her iki alanda da alınan bir takım tedbirlerin uygulanmasını izlemek amacıyla Türkiye'de bir araya gelececeklerini de ifade etmiştir. Libya Dışişleri Bakanı Muhammed Abdülaziz ise, ülkesinde başlayan siyasi diyalog sürecine dikkat çekerek ülkede tüm kesimlerin bir araya gelmeden bir barışın sağlanmasının imkansızlığına değinmiştir. BM Libya Özel Temsilcisi Tarık Mitri de, Libyalıların kendi geleceklerini kendilerinin belirlemeleri gerektiğini, BM'nin bu süreçte kendi önceliklerini dayatmadığını ve kimseyi dışlamadan çalıştıklarını ifade etmiştir. Mitri ayrıca,

siyasi diyalog çabalarına ve uluslararası yardımların koordinasyonuna odaklanılması tavsiyesinde bulunmuştur.

Sonuç

2014 yılı, Libya için siyaset, ekonomi ve güvenlik alanlarındaki istikrarsızlıkların katlanarak çoğaldığı bir dönem oldu. Kaddafi sonrasında ortaya çıkan otorite boşluğu, bir yanda demokrasiyi tesis etmeye çalışan ve devrim değerlerini muhafaza etmek için mücadele eden oluşumlar diğer yandan bu devrim ve demokrasi değerlerini istismar ederek Kaddafi sonrası Libya'yı Sisi'nin Mısır'ına benzer hale getirmeye çalışanlar arasındaki mücadelenin tamamlanamaması dolayısıyla bir türlü sağlanamadı. Arap Uyanışı'ndan etkilenen diğer ülkeler de göz önüne alındığında, eski liderin devrilmesi ve rejiminin sona erdirilmesi, o ülkede demokrasinin tesis edildiği veya bunun çok kolay olacağı anlamına gelmemektedir. Demokrasinin tesis edilmesinin gerçekten mümkün olabilmesi; 1- O ülke halkının geniş kesimleri tarafından bunun gerçekten istenmesi, 2- demokratik değerlere bağlı ülkelerin söz konusu ülkeyi desteklemesi ve 3- son olarak da buna karşı olan dış güçlerin olumsuz müdahalelerinin engellenmesi gibi hususlara bağlıdır. Libya örneğine bakıldığında ise, ilk hususun belirsizliği, ikincisinin zayıflığı ve üçüncüsünün kuvvetliliği görülmektedir. Netice itibarıyla bu durum, Libya'da, istikrarı sağlayacak maddi ve manevi tüm unsurların parçalanmasına ve zayıflamasına, dolayısıyla öngörülemez bir geleceğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kronoloji

- **7 Ocak:** Ali Zeydan hükümetinin düşürülmesine yönelik MGK'da bir uzlaşma sağlanamadı.
- **15 Ocak:** MGK'nın 7 Şubatta kendisini feshetmesini isteyen siyasetçilere ve STK'lara yönelik olarak Ali Zeydan, ortaya çıkacak siyasi boşluğun Libya için muhtemel bedellerini hatırlattı.
- **30 Ocak:** MGK Başkanı ve Cumhurbaşkanı Nuri Ebu Sehmen, belirli ölçüde MGK'ya yönelik tepkileri dindirmek niyetiyle, yaptığı açıklamada, geçiş döneminin nihayete erdirilmesi ve istikrarsızlığın sonlandırılması amacıyla, atmış kişiden müteşekkil bir Anayasa Hazırlık Komisyonu'nun kurulacağını ve buna yönelik seçimlerin de 20 Şubatta yapılacağını duyurdu.
- **4 Şubat:** MGK, 196 üyeden 146'sının olumlu oyuyla meclis ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gelecek yılın başlarında yapılmasını kararlaştırdı.
- **5 Şubat:** MGK binası bir baskına şahit oldu ve milis güçler, vekillerle birlikte Meclis Başkanı Ebu Sehmen'in 7 Şubat'ta istifa etmelerini istedi. Aksi durumda ise, silaha başvurulacağını bildirdi.
- **7 Şubat:** MGK'nın aldığı kararlar halkın bir kesimi tarafından tepkiyle karşılandı ve "uzatmaya ve yol haritasına hayır" adıyla düzenlenen protesto gösterilerine yol açtı. Bu sırada bir bildiri yayınlayan Genel Kurmay Başkanlığı ise, siyasi ihtilaflarda tarafsız kalmayı tercih ettiklerini, halkın düzenlediği "barışçıl gösterilerde" sergilediği "medeni üslubu" onayladıklarını bildirdi.
- **12 Şubat:** Savunma Bakanı Abdullah Sini, ordu içerisinde bir grubun meclisi feshedip "Devrimi Koruma Yüksek Konseyi" kurmayı planladıklarını, lakin demokrasiye sadık güçlerin ve hükümetin bunu engellediğini söylemesiyle bir darbe girişiminin ucuz atlatıldığı anlaşılmaktaydı.
- **14 Şubat:** Televizyon kameralarının karşısına geçen Halife Hafter, Askeri Geçiş Konseyi kurduğunu duyurmakta ve amacının "darbe yapmak olmadığını, aksine devrim değerlerini korumak olduğunu" ifade etmekteydi.
- **17 Şubat:** Libya halkı, 17 Şubatı devrimin yıldönümü olarak, yoğun bir katılımımla kutladı. Bu kutlamalar, bir taraftan da, ülkede güvenlik ve istikrarı sağlayamayan Zeydan hükümetine ve meclise yönelik protestolara dönüştü.
- **18 Şubat:** Zintan merkezli İlk Sınır, Savaik (Yıldırım) ve Ka'ka Tugayları, meclise verdikleri ultimatomla, kendini feshetmesi için önce beş saat, daha sonra ise yetmiş iki saat süre tanıdılar.
- **20 Şubat:** Yeni Libya'nın yeni anayasasını hazırlayacak komisyonun belirlenmesine yönelik seçimler gerçekleşti.

- **2 Mart:** Atmış kişi olması hedeflenen hazırlık komisyonunun ancak kırk yedi üyesi belirlenebildi.
- **8 Mart:** Sidra rafinerisini elinde bulunduran silahlı örgütlerin hükümeti görmezden gelerek petrol ticaretine başlaması ve bu amaçla Sidra Lima-nına yanaşan Kuzey Kore bandıralı bir tanker gemisine petrol yüklemeye başlamaları, Zeydan hükümetinin geleceğini etkileyecek olan bir krizin başlangıcını teşkil etti.
- **11 Mart:** Ali Zeydan hükümeti düşürüldü.
- **12 Mart:** Ali Zeydan, Avrupa'ya kaçtı.
- **16 Mart:** Korsan petrol gemisi, Kıbrıs'ın güneydoğusundaki açık sular-da, Libya ve Güney Kıbrıs hükümetlerinin talebiyle ABD donanması tara-fından düzenlenen operasyonla ele geçirildi
- **20 Mart:** BM Güvenlik Konseyi tarafından, Libya hükümetinin izni ol-madan petrol taşıyan tankerlere yaptırım kararı alındı.
- **22 Mart:** Korsan petrol gemisi, ABD donanması tarafından Libya'ya tes-lim edildi.
- **25 Mart:** Yeni başbakanı seçmek ve hükümeti belirlemek üzere toplanan MGK, farklı siyasi oluşumların kendi aralarında fikir birliği sağlayama-maları nedeniyle Abdullah Sini başbakanlığındaki geçici hükümetin gö-rev süresini iki hafta daha uzattı.
- **1 Nisan:** Sirenayka Konseyi lideri İbrahim Cadran, yaptığı açıklamada, kabile liderlerinden gelen talepler doğrultusunda ve yabancı güçlerin ül-keye müdahalesine sebebiyet vermemek amacıyla kuşattıkları limanlar-dan çekileceklerini bildirmekteydi.
- **4 Mayıs:** MGK, Müslüman Kardeşler'e yakınlığı ile bilinen işadamı Ah-met Maatik'in başbakanlığını açıkladı.
- **16 Mayıs:** Halife Hafter, devrimci silahlı gruplardan bir kısmını "İslamcı terör örgütü" olarak nitelemesi ve "tekfircilik ve aşırıcılık"la itham edip onlara karşı "onur mücadelesi" başlattığını ilan etti.
- **19 Mayıs:** Ra'fallah Sehati Tugayları ile Halife Hafter'e bağlı birlikler arasında çıkan çatışmaların ardından geçici başbakan Abdullah Sini, MGK'nın seçimlere dek kendisini feshetmesi çağrısında bulundu.
- **20 Mayıs:** Misrata şehriden çağrılan yaklaşık bin araç, 4 bin asker ve devrim savaşçılarından müteşekkil Libya Merkez Kalkan Güçleri, baş-kente, güvenliğin sağlanması ve darbe girişimlerine fırsat vermemek ama-cıyla konuşlandırıldı.
- **26 Mayıs:** MGK'da, oturuma katılan 93 vekilin 83'ünün olumlu oyuyla Ahmet Maatik'in yeni kabinesi güvenoyu aldı. Lakin hükümet; Eğitim, Savunma, Dışişleri ve Planlama bakanlıklarına aday olmadığı için noksan bir şekilde kuruldu.

- **9 Haziran:** Anayasa Mahkemesi, Maatik hükümetinin yasalara uygun olmadığına hükmetti.
- **25 Haziran:** Genel Seçimler gerçekleşti.
- **17-18 Ağustos:** Kimliği belirsiz savaş uçakları, Trablus'ta, silahlı grupların savaştığı yerleri bombaladı.
- **25 Ağustos:** 23 Ağustos'ta tekrarlanan savaş uçaklı saldırı, ABD'li yetkililere göre, Mısır'daki bir askeri üssü kullanan Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) uçakları tarafından gerçekleştirilmişti. Mısır ve BAE'li yetkililer iddiaları yalanlarken, ABD, İngiltere, İtalya ve Almanya ortak bir bildiri yayınlayarak şiddetin her türlüşünü kınadılar ve Libya'ya muhtemel bir dış müdahalenin ülkedeki ayrılıkları daha da pekiştireceğini ifade ettiler.
- **12 Ağustos:** Haziran ayında düzenlenen seçimlerle oluşan ve adımı MGK yerine Libya Temsilciler Meclisi (LTM) olarak belirleyen yeni meclis, Bingazi'de toplanması gerekirken güvenlik gerekçesiyle ülkenin kuzeydoğusunda yer alan Tobruk'ta toplandı. Trablus'ta toplanan MGK'da İslamcılar ağırlıklı iken, Tobruk'taki mecliste liberaller ön plana çıkmaktaydı. Yeni meclis, 12 Ağustos'ta devlet başkanının halkoyuyla belirlenmesine dair bir karar aldı. Lakin seçimlerin ne zaman gerçekleştirileceğine dair bir açıklama yapılmadı.
- **13 Ağustos:** Tobruk Meclisi, artan şiddet ve istikrarsızlığın önlenmesi amacıyla, BM'ye, Libya'ya askeri bir müdahalede bulunması için başvurdu.
- **25 Ağustos:** MGK, LTM'nin anayasaya aykırı bir şekilde toplandığı gerekçesiyle ve dış müdahaleye imkan sağlayacak kararlar almasına karşı tepki gösteren halkın talepleriyle Trablus'ta yeniden toplandığını duyurdu. Devrimin mimarlarından Ömer el-Hasi'yi de yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi.
- **28 Ağustos:** MGK, BAE ve Mısır'a ait uçakların sivil hedefleri bombaladığına dair delilleri UCM'ye teslim edeceklerini duyurdu.
- **2 Eylül:** Hasi'nin Ulusal Kurtuluş Hükümeti, güvenoyu aldı ve 8 Eylülde fiili olarak görevine başladı.
- **9 Eylül:** LTM, Abdullah Sini başbakanlığındaki hükümete güvenoyu verdi.
- **22 Eylül:** Amerikan Dışışleri Bakanı John Kerry'nin davetiyle New York'ta buluşan AB ülkeleri ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 13 ülkenin dışışleri bakanları, Libya'ya olası bir askeri müdahaleyi reddettiler ve taraflara ateşkes ve diyalog çağrısında bulundular.
- **19 Ekim:** Ortak bir bildiri yayınlayan ABD, Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya Libya'da devam eden şiddeti kınadılar ve krizin askeri yöntemlerle giderilemeyeceğine değindiler. Taraflardan ateşkes kararlarına uymaları istenen bildiride, Hafter'e ise ülkedeki istikrarın "demokratik ve kapsayıcı bir parlamentoya karşı sorumlu merkezi bir yetkinin altındaki

düzenli silahlı kuvvetler” sayesinde sağlanabileceği uyarısında bulundular.

- **21 Ekim:** Libya’ya giden AK Parti Ankara Milletvekili Emrullah İşler, Libyalı taraflar arasında kapsamlı bir diyalogun gereğine değindi ve çatışmaların sonlandırılması çağrısında bulundu. İşler; Trablus, Tobruk ve Misrata şehirlerinde temaslarda bulundu.
- **5 Kasım:** Anayasa Mahkemesi, MGK’nın LTM’nin meşruiyetinin görüşülmesine dair başvurusu ile ilgili kararını ancak açıklayabildi. Mahkeme, seçimlerin meşru olmadığına hükmetti ve böylece yeni meclisin (LTM) de meşruiyeti tartışmalı hale geldi. LTM ise, Anayasa Mahkemesi’nin bu kararını, silahlı güçlerin zoruyla aldığı iddia ederek, tanımadığını ve dolayısıyla çalışmalarına devam edeceğini açıkladı.

Notlar

- 1 "Libya'da güvenoylaması ertelendi", *Aljazeera Türk*, 6 Ocak 2014.
- 2 "Libya'da hükümete karşı anlaşma yok", *Aljazeera Türk*, 7 Ocak 2014.
- 3 "Zeydan'dan başarısızlık itirafı", *Aljazeera Türk*, 15 Ocak 2014.
- 4 "Libya'da silahlı çatışma", *Aljazeera Türk*, 31 Ocak 2014.
- 5 "Libya'da yeni yol haritası", *Aljazeera Türk*, 4 Şubat 2014. "Libya Milli Genel Kongresi'nden yeni yol haritası", *Anadolu Ajansı*, 4 Şubat 2014.
- 6 "Libya'da meclis binasına silahlı baskın", *Aljazeera Türk*, 5 Şubat 2014.
- 7 "Libya ordusundan tarafsızlık mesajı", *Anadolu Ajansı*, 9 Şubat 2014.
- 8 "Libya'da seçimler ertelendi", *Anadolu Ajansı*, 12 Şubat 2014.
- 9 "Libya'da askeri darbe girişimi", *Anadolu Ajansı*, 12 Şubat 2014. "Libya'da darbe girişi mi engellendi", *Aljazeera Türk*, 13 Şubat 2014.
- 10 "Darbe başarısız oldu", *Anadolu Ajansı*, 12 Şubat 2014. "'Darbe iddiaları asılsız'", *Aljazeera Türk*, 15 Şubat 2014.
- 11 "Libya'da gösteriler sürüyor", *Aljazeera Türk*, 15 Şubat 2014.
- 12 "Libya'da devrimin yıldönümü", *Aljazeera Türk*, 17 Şubat 2014.
- 13 "Libya Başbakanı Zeydan'dan erken seçim çağrısı", *Anadolu Ajansı*, 18 Şubat 2014. "Libya'da parlamentoya ultimatom", *Aljazeera Türk*, 19 Şubat 2014.
- 14 "MGK ülkede iç savaş çıkmasına izin vermeyecek", *Anadolu Ajansı*, 19 Şubat 2014.
- 15 "Libya sandık başında", *Aljazeera Türk*, 20 Şubat 2014. "Libya'da beş bölgede seçim tekrarı", *Aljazeera Türk*, 21 Şubat 2014.
- 16 "Libya parlamentosuna "uyarı" ateşi", *Aljazeera Türk*, 24 Şubat 2014.
- 17 "Libya'da Anayasa Komisyonu belirlendi", *Aljazeera Türk*, 2 Mart 2014.
- 18 "Libya'da yeni yol haritası", *Aljazeera Türk*, 4 Şubat 2014.
- 19 "Libya'da ilk "korsan petrol gemisi", *Aljazeera Türk*, 8 Mart 2014.
- 20 "Libya'da 'petrol tankeri gerginliği'", *Anadolu Ajansı*, 20 Mart 2014. "'Gemi Libya hükümetinin kontrolünde'", *Aljazeera Türk*, 11 Mart 2014.
- 21 "Libya'da başbakan değişti", *Aljazeera Türk*, 12 Mart 2014. "'Zeydan Avrupa'ya kaçtı' iddiası", *Aljazeera Türk*, 12 Mart 2014. "Zeydan için arama talebi", *Aljazeera Türk*, 13 Mart 2014.
- 22 "ABD'den petrol gemisine baskın", *Aljazeera Türk*, 17 Mart 2014.
- 23 "BM Libya petrolüne el attı", *Aljazeera Türk*, 20 Mart 2014.
- 24 "ABD'nin bastığı tanker Libya'da", *Aljazeera Türk*, 23 Mart 2014.
- 25 "Silahlı gruplara ultimatom", *Aljazeera Türk*, 13 Mart 2014.
- 26 "Libya'dan 'terör'e karşı çağrı", *Aljazeera Türk*, 20 Mart 2014.
- 27 "Libya'da yeni başbakan seçilemedi", *Aljazeera Türk*, 26 Mart 2014.
- 28 "Petrol krizinde çözüme doğru", *Aljazeera Türk*, 2 Nisan 2014.
- 29 "Petrol krizine kısmî çözüm", *Aljazeera Türk*, 6 Nisan 2014.
- 30 "Libya'nın kaybı 18 milyar dolar", *Aljazeera Türk*, 7 Nisan 2014.
- 31 "Libya'da sivil itaatsizlik eylemi", *Aljazeera Türk*, 8 Nisan 2014.
- 32 "Bingazi'de isyana karşı gösteri", *Aljazeera Türk*, 12 Nisan 2014.
- 33 "Libya hükümetinden istifa resti", *Aljazeera Türk*, 8 Nisan 2014. "Libya'da hükümet kurma görevi Abdullah es-Sini'de", *Anadolu Ajansı*, 8 Nisan 2014.

- 34 "Libya'da hükümet krizi", *Aljazeera Türk*, 13 Nisan 2014.
- 35 "Libya'da başbakan seçildi", *Aljazeera Türk*, 4 Mayıs 2014. "Libya'da yeni başbakan seçildi", *Anadolu Ajansı*, 4 Mayıs 2014.
- 36 "Türkiye Libya Konsolosluğu'nu kapattı"
- 37 "Libya'da 'darbe girişimi'", *Aljazeera Türk*, 23 Mayıs 2014.
- 38 "Trablus'a darbeye karşı askeri takviye", *Anadolu Ajansı*, 21 Mayıs 2014.
- 39 "Mısır'daki darbe süreci Libya'da tekrarlanıyor", *Anadolu Ajansı*, 21 Mayıs 2014. "Arap Birliği Libya için olağanüstü toplanacak", *Anadolu Ajansı*, 21 Mayıs 2014.
- 40 "Libya'da seçimler 25 Haziran'da", *Aljazeera Türk*, 20 Mayıs 2014. "Özel Kuvvetler Hafter'e katıldı", *Aljazeera Türk*, 20 Mayıs 2014.
- 41 "Haftar: Kriz hükümeti gerekiyor", *Aljazeera Türk*, 22 Mayıs 2014. "Haftar'dan Yargı Konseyi'ne "geçici sivil yönetim komitesi" daveti", *Anadolu Ajansı*, 22 Mayıs 2014.
- 42 "Bingazi'de çatışma", *Aljazeera Türk*, 17 Mayıs 2014.
- 43 "Siviller Bingazi'yi terk ediyor", *Aljazeera Türk*, 18 Mayıs 2014.
- 44 "Haftar: Yetkiyi veren halk", *Aljazeera Türk*, 25 Mayıs 2014.
- 45 "Ensaru's Şeria'dan ABD'ye uyarı", *Aljazeera Türk*, 28 Mayıs 2014.
- 46 "Haftar'den hava saldırısı", *Aljazeera Türk*, 28 Mayıs 2014.
- 47 Sayılar çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde geçebilmektedir.
- 48 "Libya'da hükümet güvenoyu aldı", *Aljazeera Türk*, 26 Mayıs 2014.
- 49 "Haftar'e bağlı birlikler güvenoyunu tanımıyor", *Anadolu Ajansı*, 26 Mayıs 2014.
- 50 "Libya'da kabine iş başında", *Aljazeera Türk*, 27 Mayıs 2014.
- 51 Libya Başbakanı'na roketli saldırı", *Aljazeera Türk*, 27 Mayıs 2014.
- 52 "Tani: Görevimin başındayım", *Aljazeera Türk*, 3 Haziran 2014.
- 53 "Hükümet krizi devam ediyor", *Aljazeera Türk*, 5 Haziran 2014.
- 54 "Muaytik kararı kabul etti", *Aljazeera Türk*, 9 Haziran 2014.
- 55 "Libya'da halk sandık başına gitti", *Anadolu Ajansı*, 25 Haziran 2014.
- 56 "23 merkezde sonuçlar iptal", *Aljazeera Türk*, 3 Temmuz 2014.
- 57 "Trablus'ta 'kimliği belirsiz' uçaklar", *Aljazeera Türk*, 18 Ağustos 2014.
- 58 "Libya'ya müdahalede BAE şüphesi", *Aljazeera Türk*, 26 Ağustos 2014.
- 59 "Libya UCM'ye başvuruyor", *Aljazeera Türk*, 28 Ağustos 2014.
- 60 "Libya'da devlet başkanını halk seçecek", *Anadolu Ajansı*, 12 Ağustos 2014.
- 61 "Libya Parlamentosu BM'den yardım istedi", *Deutsche Welle Türkçe*, 14 Ağustos 2014.
- 62 Libya'ya dış müdahale kabul edilemez", *Anadolu Ajansı*, 23 Eylül 2014.
- 63 "Libya'da hükümeti kurma görevi Ömer el-Hasi'ye verildi", *Anadolu Ajansı*, 25 Ağustos 2014.
- 64 "Libya'da hükümet istifasını sundu", *Aljazeera Türk*, 29 Ağustos 2014.
- 65 "Libya'da yeni hükümet görevine başladı", *Anadolu Ajansı*, 8 Eylül 2014.
- 66 "Libya'da hükümet güvenoyu aldı", *Deutsche Welle Türkçe*, 9 Eylül 2014.
- 67 "Batı'dan Libya açıklaması", *Aljazeera Türk*, 19 Ekim 2014.
- 68 "Libya en zorlu dönemini yaşıyor", *Anadolu Ajansı*, 25 Eylül 2014.
- 69 "Libya'daki çatışma ortamı sona erdirilsin", *Anadolu Ajansı*, 21 Ekim 2014.

70 “‘Tobruk parlamentosu meşru değil’”, *Aljazeera Türk*, 6 Kasım 2014.

71 “Libya’da Meclis feshedildi”, *Deutsche Welle Türkçe*, 7 Kasım 2014.

72 “Mısır-Libya askeri işbirliği”, *Aljazeera Türk*, 13 Eylül 2014.

73 “BM Libya temsilcisi Tobruk’ta”, *Aljazeera Türk*, 23 Aralık 2014.